

Енергетична стратегія України на період до 2035 р. (проект) ¹

2. Поточний стан та пріоритети енергетичної політики

<...> Без всебічних реформ, залучення масштабних іноземних інвестицій, забезпечення сталості енергетичної та економічної політики Україні ризики сталого розвитку та функціонування енергетичного сектору зберігатимуться й надалі. Для зміцнення позицій України у світовому та регіональному поділі праці, забезпечення сталого розвитку національної економіки та енергетичного сектору необхідне проведення не тільки низки непопулярних, але безальтернативних змін в організації функціонування енергетичного секторі, але й здійснення нагальних реформ політичній, адміністративній, трудовій, соціальной, житлово-комунальній сферах.

У період реформування, визначений національним планом реформ «Україна 2020: стратегія розвитку», реалізація Стратегії має забезпечуватись узгодженими діями всіх зацікавлених суб'єктів та здійснюватись при дотриманні визначених принципів державної політики.

Принципами енергетичної політики України на період дії Стратегії визначаються:

- пріоритетність забезпечення сталого розвитку української економіки;
- прозорість державного регулювання енергетичного сектору, стабільність енергетичної політики та наступність управлінських рішень;
- лібералізація відносин на енергетичних ринках, недискримінаційність ціноутворення, гарантування доступу до ринків та мереж;
- сприяння конкуренції, незалежність регуляторів енергетичних ринків, забезпечення захисту споживачів від проявів монополізму, регулювання діяльності природних монополій;
- пріоритетність інноваційного технологічного розвитку та стимулювання оновлення енергетичної інфраструктури;
- входження енергетичного сектору України в європейський енергетичний простір та європейську систему забезпечення енергетичної безпеки.

Для досягнення цілей Стратегії енергетичний сектор має бути послідовно трансформований з дотаційного, проблемного сектору в економічно прибутковий, конкурентний та мобільний сектор національної економіки. При цьому енергетичний сектор України потребує значних довгострокових інвестицій для забезпечення його модернізації, безпеки та конкурентоспроможності.

Системними інструментами реалізації енергетичної політики держави і досягнення цілей Стратегії мають стати скасування існуючої системи

---

¹ Продовження. Початок див.: Шляхи розвитку української науки. – 2015. – № 3. – С. 117–123.

субсидування енергопостачання, ліквідація перехресного субсидування на енергетичних ринках, поступовий та прогнозований перехід до ринкового ціноутворення, недопущення втручання органів виконавчої влади у діяльність суб'єктів господарювання та функціонування енергетичних ринків.

Ринкове ціноутворення створить цінові сигнали для суб'єктів господарювання та населення для модернізації обладнання, зміни практики енергоспоживання та сприятиме зростанню інвестицій у нові енергетичні об'єкти. У той же час ринкове ціноутворення забезпечить належний рівень прибутковості енергетичних компаній, які отримують ресурс для модернізації, оздоровить державні фінанси, які спрямовуватимуться на підтримку не окремих суб'єктів енергетичного ринку, а стратегічних проєктів, які не є привабливими у ринкових умовах, на засадах державно-приватного партнерства.

Зусилля щодо реформування системи енергетичних субсидій повинні супроводжуватися програмами цільової підтримки для захисту вразливих верств населення. При цьому захист малозабезпечених верств населення слід здійснювати через монетарні механізми, що стимулюватиме ощадливе ставлення до споживання енергоресурсів з боку населення, підвищить відповідальність та ефективність господарювання постачальників.

Трансформація енергетичного сектору України має розпочатися з радикального перегляду політики енергоефективності. З огляду на фінансові обмеження в Україні енергетична політика на найближчу перспективу має зосередитися на підвищенні рівня енергоефективності в енергетичному та житлово-комунальному секторах. Пріоритетними завданнями мають стати підвищення ефективності використання енергоресурсів енергоспоживаючими установками, у будівлях та системах енергопостачання, завершення встановлення приладного обліку постачання та споживання енергоресурсів та послуг, формування інституту власності (управління) для багатоквартирних житлових будинків та отримання ними, за допомогою державних та приватних банків, інвестицій для підвищення енергоефективності.

Скорочення попиту на енергоресурси у реальному секторі економіки має стати ключовим пріоритетом для уряду, передусім з точки зору запровадження нових механізмів стимулювання суб'єктів господарювання до підвищення енергоефективності на стороні споживання.

Запровадження механізмів управління попитом, зокрема механізму «енергетичних послуг» як альтернативи новому виробництву енергії, відповідає зобов'язанням України в рамках приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

Потребують уточнення й економічні механізми стимулювання енергоефективності як в частині переорієнтування їх на цільову групу споживачів енергоресурсів, так і в частині перегляду організаційних форм їх реалізації. Реалізація вказаної мети має відбуватися за рахунок створення

інституційних умов спрямування інвестицій споживачам через використання ринкової фінансової інфраструктури та цінового стимулювання суб'єктів господарювання до підвищення ефективності використання енергоресурсів.

Взяті Україною зобов'язання в частині зниження впливу енергетики на довкілля обумовлюють потребу у додаткових обсягах інвестицій. Пріоритетом у цьому напрямі буде обмеження викидів парникових газів великими паливоспалювальними установками, що можливо досягнути за рахунок реалізації комплексу заходів з енергоефективності, енергозбереження та розширення використання відновлюваної енергетики. В частині мінімізації негативного впливу енергетичного сектору на довкілля пріоритетними напрямами державної політики є зменшення утворення шкідливих речовин у процесі виробничої діяльності шляхом впровадження прогресивних технологій виробництва та локалізації (уловлювання) викидів і скидань із подальшою їх нейтралізацією, складуванням й утилізацією.

Враховуючи прогнозоване обмеження ресурсів держави, пріоритетом енергетичної політики є формування механізмів залучення інвестицій, що поєднують державне та приватне фінансування, а також залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій, можливостей міжнародних угод та програм розвитку. Важливою у цьому контексті є активізація діяльності та розширення участі України в механізмах інвестування, що формуються в рамках політики щодо обмеження змін клімату. Сприятиме цьому приєднання України до низки міжнародних угод, зокрема з розширення доступу до міжнародного вуглецевого фінансування та інших механізмів «посткіотського періоду», програм міжнародних фінансових інститутів та розширення двосторонньої співпраці між урядами.

Фундаментальною умовою формування сприятливого інвестиційного клімату в енергетичному секторі є докорінне покращення ділового клімату в Україні, включаючи утвердження верховенства права, впровадження незалежного та суворого нагляду у сфері конкуренції та рішуче просування в бік ринкового ціноутворення. Це нагальне завдання потребує невідкладного завершення реформування енергетичних ринків, гарантування доступу до ринку, забезпечення стабільності та прозорості умов господарювання, обмеження втручання держави у функціонування ринків та діяльність суб'єктів господарювання.

Завершення процесу приватизації енергетичних активів, за винятком стратегічних, є першочерговим завданням, без виконання якого не вдасться створити прозорий та сприятливий для інвесторів інвестиційний клімат. Завданням на даному напрямі є формування нормативно-правової бази, що сприятиме конкуренції на енергетичних ринках та є ключовою для залучення інвестицій та гарантування українським споживачам енергії вигоди від ефективного функціонування на ринку. Забезпечення недискримінаційного

доступу третіх сторін до мереж та незалежне і ефективно регулювання їх діяльності на ринку є необхідною умовою вдосконалення ринку. Для підвищення прозорості доходів та довіри інвесторів Україна має використовувати інструментарій, наданий законодавством Європейського Союзу та міжнародними ініціативами щодо прозорості у видобувних галузях, підвищення прозорості функціонування ринків та транспортних коридорів.

Національні регулятори у енергетичній сфері мають закріпити статус незалежного органу регулювання ринку. Регулятор має відстоювати не тільки інтереси держави в частині забезпечення імплементації та дотримання суб'єктами господарювання встановлених правил функціонування енергетичних ринків та сприяти інтересам суб'єктів господарювання в отриманні справедливого відшкодування їх затрат на забезпечення потреб споживачів в енергії та енергоресурсах, але й виступати гарантом прав споживачів на доступ до енергопостачання за найнижчими цінами у недискримінаційний спосіб.

Збройна агресія проти України, чітко відобразила нагальність формування системи забезпечення енергетичної безпеки країни в режимі як звичайного, так і особливого стану. Україна має запровадити механізм надійного забезпечення енергетичних потреб суспільства на випадок блокування поставок енергоресурсів або пошкодження енергетичної інфраструктури.

Диверсифікація маршрутів та джерел поставок енергетичних ресурсів, постачальників енергетичних технологій на енергетичний ринок України має стати пріоритетом енергетичної політики. У найкоротші терміни необхідно забезпечити участь України в реалізації спільних з ЄС інфраструктурних проєктів, що сприятимуть підвищенню стабільності поставок енергоресурсів на ринок України та її енергетичній безпеці. Розширення технічних можливостей та розвиток організаційно-інституційної основи транскордонної торгівлі енергоресурсами з країнами ЄС забезпечить не лише диверсифікацію джерел та маршрутів постачання електричної енергії, природного газу, нафти та нафтопродуктів, але й технологічну інтеграцію України до єдиного європейського енергетичного ринку. Розширення використання ядерного палива та ядерних технологій із залученням провідних компаній світу дозволить знизити критичний рівень залежності атомно-промислового комплексу від російських ядерних технологій.

В умовах зростаючих ризиків та загроз критичній енергетичній інфраструктурі необхідно суттєво переглянути принципи та побудувати нову систему захисту стратегічних об'єктів енергетики. Кінцевою метою має стати багаторівнева, комплексна, добре скоординована система попередження та захисту життєво важливих об'єктів від зовнішніх загроз. Необхідним є залучення приватного сектору до забезпечення енергетичної безпеки країни, впровадження механізмів узгодження дій органів державної влади та суб'єктів

господарювання в кризових ситуаціях. Суб'єкти господарювання також мають брати участь у формуванні стратегічних запасів енергоресурсів на випадок кризових ситуацій. Завдання підвищення конкурентоспроможності енергетичного сектору полягає у забезпеченні не тільки економічної привабливості, але й спроможності суб'єктів господарювання аналізувати ризики та забезпечувати свою готовність до сталого функціонування у випадку реалізації ідентифікованих загроз.

У частині розширення міждержавного співробітництва, вибору принципів функціонування та регулювання енергетичного сектору Стратегія фіксує мету енергетичної політики України – інтеграцію України до енергетичного ринку Європейського Союзу.

Досягнення цієї амбіційної мети передбачає:

– впровадження Україною положень Третього енергетичного пакету ЄС, спрямованих на створення конкурентних та недискримінаційних умов господарювання на внутрішньому енергетичному ринку;

– інтеграцію об'єднаної енергетичної системи України в Союз європейської електричної мережі відповідно до вимог ENTSO-E з метою забезпечення технологічної інтеграції України та виходу українських виробників електроенергії на європейський ринок;

– розширення транскордонної інфраструктури постачання газу між Україною та ЄС, що, окрім диверсифікації постачання газу в Україну, дозволить створити на базі українських підземних сховищ газу торгову площадку та забезпечити повноцінне входження України до європейського газового ринку;

– активну участь України у регіональних та галузевих міжнародних організаціях з метою взаємоузгодженого та скоординованого вирішення спільних проблем, обговорення та прийняття рішень з проблемних питань забезпечення енергетичної безпеки та солідарних дій під час кризових явищ в енергетичних секторах відповідних країн (*Енергетична стратегія України на період до 2035 року // Національний інститут стратегічних досліджень (<http://g.ua/kBHV>)*).